

يك پادهاشت تاريخي

از طرف آقای معیرالممالک رئیس محاسبات معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

تاریخ معارف ایران مفصل است این خادم قدیم معارف اگر موفق شدم در موقع مقتضی از روی یاد داشت های خود که در مدت ۲۲ سال خدمت مستقیم بمعارف تحریر کرده و با کمال دقت جزئیات آن را ضبط نموده ام استنساخ نموده و بطبع می رسانم
عجالتاً طلوع مجله اصول تعلیمات مرا وادار میکنند تاریخ معارف را بطور خیلی مختصر در آن مجله مفیده درج نمایم

تا اول سنه ۱۳۱۴ وزارت معارف منحصر به مدرسه دار الفنون بود و جمع و خرج آن با حساب سیاق نوشته میشد و بودجه آن جمعا سالیانه سی و شش هزار تومان از طرف دولت بموجب صدور برات با نهایت تاخیر و تمویق باقسط غیر منظم پرداخته میشد

معروف است که مرحوم شاهزاده اعتضاد السلطنه وزیر معارف اغلب اوقات جواهرات و مخصوصا کمر بند زمره خود را برای ادای قسط مدرسه دار الفنون رهن گذارده و حقوق معلمین را تادیه می کرد مرحوم نیر الملک وزیر معارف برای تادیه باقسط دار الفنون دوازده هزار تومان مقروض بآلک شاهی شد که تا کنون اطلاعی از ادای آن ندارم

در زمان وزارت آقای مخبر السلطنه محاسبات دار الفنون تبدیل بحساب جدید شد و بطور مختصر به ترتیب اداره محاسبات مرکزی موفق شدند محاسبه اوقاف نیز در آن زمان داخل اداره محاسبات شد و بایک نفر محاسب امور محاسبات معارف و اوقاف بطور نایض اداره میشد

در زمان آقای علاء الملک به تشویق ایشان دولت توجه بمعارف کرد معلمین فرنگی از قبیل دکتر زرژ و گاله و غیره توسط ایشان کنترات شدند پروگرام مدارس در عصر ایشان نوشته شده دوازده هزار تومان بر بودجه معارف افزودند

در زمان وزارت آقای حکیم الملک بموجب پیشنهاد کتبی ایشان با همراهی مادی و معنوی مستمر شو سقرا میرکائی خزانه دار کل ایران ادارات معارف بسطی پیدا کرد و محاسبات ضمنا دارای ترتیبی شد و بودجه معارف مرکزی در سال بمبلغ هفتاد و دو سه هزار تومان رسید در عصر وزارت آقای مومنان الملک با اینکه موقع استبداد صغیر و مرکز حکومت ایران در باغ شاه تشکیل شده بود دولت وقت را کاملا به پیشرفت معارف متوجه ساخته علاوه بر تحریر پروگرام مدارس شانزده هزار تومان در سال بر بودجه وزارت معارف افزودند

در زمان وزارت مرحوم صنیع الدوله فوائد عامه ضمیمه معارف شده با عایدات فوائد عامه بودجه معارف

کمکی نمودند و اداره محاسبات فوائد عامه را ضمیمه ادارات محاسبات معارف کردند

بودجه اوقاف توسط آقای فهیم الدوله که رئیس اوقاف بودند در آن زمان بمبلغ سه هزار تومان کسری تصویب شد زمان وزارت آقای مشیر الدوله نظامنامه برای ادارات معارف و اوقاف بقلم ایشان نوشته شد که اکنون جاری است

ترتیب و وظیفه اداره محاسبات را ایشان معین کردند و تا کنون موافق همان نظامنامه این اداره در جریان است سایر وزراء معارف نیز برای ازدیاد بودجه و ترتیب حقوق معارف جد و جهد وافی داشته اند

مخصوصا در زمان شاهزاده شهاب الدوله چندین عقب افتاده حقوق یکجا وصول شد سه هزار و نهصد تومان بموجب پیشنهاد ایشان بر بودجه معارف افزوده گردید

زمان وزارت آقای ممتاز الملک با جدیت و فعالیت قابل تقدیر ایشان امور محاسبات معارف رو بترقی گذارده و بودجه بمبلغ یکصد و سی و چهار هزار تومان و کسری بالغ گردید و این بودجه در زمان ریاست و زرائی آقای سیمه سالار اعظم بتصویب هیئت دولت رسید

پس از استعفای کابینه مجددا آقای حکیم الملک وزیر معارف شدند و مبلغ بودجه بمرور بموجب تصویب نامی تا اوایل یولت ۱۲۹۷ تقریبا به دو بیست هزار تومان رسید پس از آن حضرت اشرف آقای وثوق الدوله رئیس الوزراء حالیه قبول وزارت معارف کرده چند روز که تقبل فرمودند چرخهای معارف عموما و محاسبات خصوصا با کمال سرعت بجریان آمد

چندین فقره پیشنهادات لازم که سالها اولیای معارف استدعای قبول آنها را از دولت می کردند و همین طوری بجا نماند تاخیر مانده بود بهیئت دولت برده و تمام را بتصویب رساندند چنانچه در ابتدا گفته شد انشاء الله جزو تاریخ معارف خواهد آمد

بودجه معارف تا امد یولت ۱۲۹۸ بمبلغ مزبور باقی ماند در آن موقع آقای نصیر الدوله قبول وزارت معارف نمودند روز بروز بر ترتیب و تنظیم ادارات افزودند و تا اول قوی ۱۲۹۸ مبلغ یکصد و بیست و شش هزار و پانصد و چهل و هشت تومان و کسری بر بودجه معارف نوی ۱۲۹۸ توسط شخص محترم ایشان اضافه گردید

در هذه السنه قوی ۱۲۹۸ بموجب پیشنهاد ایشان بودجه بمبلغ دو بیست و نود و چهار هزار و هفتصد و بیست و چهار تومان و کسری تصویب شد خلاصه بودجه و میزان لوی و یولت ۱۲۹۸ و قوی ۱۲۹۸ از قرار ذیل است .

ردیف	شرح	میزان بودجه لوی نیل		میزان بودجه قوی نیل		میزان بودجه بونت نیل		میزان بودجه زقرار برداخت حوت سنه مزبور	
		تومان	تومان	تومان	تومان	تومان	تومان	تومان	تومان
۱	فصل								
۱	دائرة وزارتني	۹۰۰۰		۱۶۰۲۰		۱۶۶۲۰		۱۲۰۰	
۲	اداره معارف	۳۱۲۰		۹۱۲۰		۷۳۰۶		۱۲۰	
۳	اداره كابينه	۳۹۶۰		۶۹۰۰		۵۷۰۰		۱۸۰	
۴	اداره محاسبات معارف و اوقاف	۳۰۰۰		۴۰۲۰		۳۶۶۶		۳۵۴	
۵	تفتيش كل مدارس	۵۸۱۲		۱۲۳۲۰		۷۹۳۵,۶		۵۴۸۲,۴	
۷	اوقاف و تحقیق	۶۴۲۰		۶۹۶۰		۷۶۴۴		۴۶۰	۱۰۴۴
۸	مستخدمين جزء	۲۶۲۸	۱۱۸۸	۱۴۴۰		۱۲۸۴		۱۵۶	
۹	حاصلين داخله و ولدشمس الافاضل	۳۰۸		۲۲۴۲		۲۵۰۳۵۶۰۰		۲۷۰۰	۶۶۲,۵۶۰
۱۰	مدارس طهران و توابع	۴۲۶۹۷,۲		۱۸۳۱۲		۱۷۸۱۵,۲۰۰		۶۱۶,۸	۱۲۰
	مدرسه متوسطه عالی (دارالفنون)			۱۲۳۰۰		۹۷۲۰		۲۵۸۰	
	مدرسه طبي			۱۲۰۰۰		۱۲۰۰۰			
	مدرسه دارالمعلمين			۲۱۱۹۲,۴		۱۶۶۲۶		۵۰۰۰,۴	۲۴۲
	مدارس دولتي در طهران		۹۸,۴	۲۴۶۰		۳۲۶۰		۱۲۶۰۰	
	مدارس خارجه			۵۹۰۴		۵۹۰۴			
	مدارس حومه طهران			۲۲۰۸۰		۱۹۶۸۰		۲۲۰۰۰	
	مریضخانه دولتی و مریضخانه نسوان			۹۳۵۰۲		۸۲۰۰۰		۹۵۰۲	
	چهل باب مدارس مقدماتی			۵۱۶۶,۷۲۰۰		۵۱۶۶,۷۲۰۰			
	صنایع مستظرفه			۲۹۲۰		۲۹۲۰			
	مدرسه صنایع			۷۸۰		۵۴۰		۲۴۰	
	مدرسه موزیک			۱۳۱۲		۵۶۷۱			۱۴۴۱
	عتیقات و موزه			۸۲۸۰		۱۹۲۸۰			
	مخارج متفرقه					۲۹۲۸			
۱۲	مدارس ولایات					۲۶۹۰,۷۶			
۱۳	استمراری					۲۷۶۰			
	تالیفات								
	از بابت اضافات آخر بودجه								
	صدی سه اعتبار لوی نیل	۱۳۰۵۰۴,۶		۲۸۶۰۴۱,۱۲		۲۶۰۹۶۳,۸۴		۳۹۱۲,۰	
	صدسه اعتبار بودجه قوی نیل			۸۶۸۲,۹۶					
	جمع کل	۱۳۲۴۱۵,۶		۲۹۴۷۲۴,۰۸		۲۶۰۹۶۳,۸۴		۴۰۵۲۹,۱	۱۰۶۲۲,۳۲